Відгук

офіційного рецензента,

заслуженого лікаря України,

доктора медичних наук,

професора Чернишової Л. І.

на дисертаційну роботу Гречухи Є. О. «Обґрунтування шляхів підвищення рівнів охоплення профілактичними щепленнями дітей з урахуванням клінічних, демографічних, організаційних та поведінкових факторів», представлену до офіційного захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 228 «Педіатрія», спеціалізація «Педіатрія»

Найбільш видатним досягненням у сфері громадського здоров'я визнана вакцинація, яка знизила захворюваність та смертність від інфекцій. Вакцинація не тільки захищає вакцинованих осіб, але й створює колективний імунітет. Всім відомо, що завдячуючи вакцинації, було повністю ліквідовано у світі натуральну віспу.

Не всі знають, що в наші часи ліквідована циркуляція двох з трьох штамів вірусу поліомієліту, а останній штам ще зустрічається тільки в двох країнах – Афганістані та Пакистані.

Ефективність вакцинації значно залежить від рівня охоплення щепленням населення. В останні роки спостерігається у світі тенденція до зниження охоплення щепленнями відповідного контингенту населення. Україна відноситься до країн, в яких існує висока загроза повернення інфекцій, виникнення спалахів і епідемій. Це пояснюється низьким рівнем охоплення щепленнями населення в нашій країні.

Для організації заходів підвищення рівня охоплення вакцинацією населення необхідно визначити чинники, які можуть впливати на цей процес. Як раз вивченню факторів, які можуть впливати на зниження охоплення щепленнями, і присвячена дисертаційна робота Гречухи Євгенія Олеговича.

Тобто тема дисертації дуже актуальна.

Задача, яка поставлена перед дисертантом, складна для виконання. Треба відмітити добре розроблений дизайн дослідження. Клінічний огляд та оцінку карток профілактичних щеплень було здійснено для 152 дітей, опитано 797 опікунів та 108 осіб в рамках фокусних дискусій. Додатково був здійснений аналіз даних з двох офіційних баз даних про проведення, та здійснені інтервенційні дослідження щодо шляхів підвищення рівнів охоплення. Слід відмітити, що підбір методик обстеження відповідають поставленій меті. Для збору даних та оцінки результатів досліджень були використані стандартизовані методики, а також власні пропозиції дисертанта.

Дослідження включило достатню кількість дітей, батьків та медичних фахівців щоб говорити про репрезентативність та здійснення статистичного аналізу, добре продуманий дизайн дослідження та вибір методик дозволили отримати достовірні дані і сформулювати обґрунтовані висновки.

Наукова новизна

Автором проаналізовані сучасні тенденції щодо поточного стану охоплень профілактичними щепленнями. Визначено чинники, які впливають на проведення вакцинації в Україні та світі в цілому – хибних протипоказань, демографічних особливостей, організаційних та поведінкових факторів.

Дослідження продемонструвало, що лише дві третини оглянутих дітей у дослідженні були повністю вакциновані і лише половина завершили вакцинацію вчасно. При цьому діти із супутніми захворюваннями статистично достовірно частіше мали затримки вакцинації. Це може свідчити про значні прогалини в дотриманні клінічних рекомендацій з боку медичних фахівців та графіків щеплень батьками чи опікунами.

Шляхом опитування опікунів в Києві було визначено, що лише половина батьків повністю довіряють чинному Національному календарю профілактичних щеплень. При цьому першим довіреним джерелом інформації для батьків лишаються медичні фахівці, зокрема педіатри.

В роботі було проведено аналіз рівнів охоплення профілактичними щепленнями в період з 2005 до 2024 року, а також вперше продемонстровано відмінності в базах даних обліку вакцинації при оцінці кількості щеплень в сільській місцевості. Це може слугувати обґрунтуванням для роботи з гармонізації поточних нормативно-правових актів та розробки єдиної системи для обліку проведених щеплень.

Шляхом проведення систематичного огляду визначені вразливі групи населення недоохоплені послугами імунізації. В рамках фокус-інтерв'ю визначено бар'єри щодо доступу до медичної допомоги та щеплень відносно внутрішньопереміщених осіб, що покинули свої домівки у зв'язку з війною, та людей, що проживають в сільській місцевості.

Вперше було описано досвід SMS-нагадувань про вакцинацію серед громад з низькими рівнями проведення щеплень, агреговані результати щеплень мобільних бригад у виїзних сесіях та онлайн-платформи з достовірною інформацією про вакцинацію.

Проведене всенаціональне опитування медичних фахівців щодо оцінки їх знань, ставлення та практики щодо вакцинації. Результати свідчать про кращу обізнаність з боку педіатрів та сімейних лікарів, а також вказує на необхідність належної підготовки надавачів послуг в цілому.

Практична значущість роботи полягає в тому, що володіння інформацією про низку факторів, які впливають на проведення вакцинації дозволить покращити підходи до її організації, якості консультування дітей, розробити адаптовані підходи в комунікації населення та надати практичні рекомендації щодо надання послуг вразливим групам.

Автором представлені дані щодо оцінки своєчасності щеплень та звітності в облікові бази даних. Ці дані допоможуть практичній охороні здоров'я переглянути підходи щодо обліку проведених щеплень з їх подальшою оцінкою.

Автором наведено результати практичних втручань для надання послуг важкодоступним категоріям населення.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому, зауваження

Дисертація побудована за класичною схемою та містить усі необхідні розділи, в тому числі анотацію, вступ, огляд літератури, 5 розділів власних досліджень, аналіз та узагальнення результатів, висновки та практичні рекомендації, список використаних джерел, додаток. За матеріалами дисертації опубліковано 13 наукових робіт, у тому числі: 4 статті в періодичних наукових виданнях, які внесено до наукометричної бази Scopus (1 стаття в Q1, 1 - Q2 та 2 - Q4); 3 статті у наукових фахових виданнях України (категорія А/В); 6 тез та стендових доповідей. Роботу викладено за загальноприйнятою формою на 208 сторінках машинописного тексту. Бібліографія складається з 237 джерела (кирилицею – 36, латиницею – 201). Робота містить 51 таблицю, 27 рисунків.

Огляд літератури свідчить про ерудицію автора з питань, що вивчались, написаний гарною літературною мовою, читається із цікавістю. В цьому розділі викладено історичний аспект формування програм імунізації, значення щеплень для здоров'я та розвитку дітей, організаційні аспекти щеплень, клінічні фактори, які впливають на рішення про проведення щеплень, демографічні та поведінкові чинники, які впливають на проведення профілактичних щеплень. Вказана наявна на сьогодні тенденція зниження рівнів охоплень у світі; згадано про існуючу недосконаліть систем обліку щеплень, отриманих різними авторами; наведено сучасний огляд щодо справжніх протипоказань та засторог до щеплень, частоти несприятливих подій після імунізації, наведено вплив демографічних та поведінкових факторів в проведенні імунізації, а також застосування сучасних технологій. Підбиті короткі підсумки після кожного розділу аналізу літературних даних та їх логічним переходом, що дуже цінно і характеризує автора як логічно мислячу людину, здатну аналізувати й робити висновки.

Розділ 2 відображає правильність методичного і методологічного підходу до виконання роботи. Автором доцільно і вірно виконано підбір об'єктів для обстеження та опитування, вибір методів дослідження, які

включають визначення несвоєчасності отриманих щеплень, опитування опікунів та медичних фахівців, аналіз даних застосування сучасних інформаційних систем. Отримані результати математично оброблені сучасними методами статистичного аналізу.

У 3 розділі представлені результати власного дослідження, які присвячені визначенню несвоєчасності та повноти щеплень серед дітей від 3 місяців до 18 років. Проаналізовані особливості «вакцинального» сімейного аналізу, таких як щеплення братів та сестер дітей, щеплення батьків в дитинстві, отримання бустерних доз проти дифтерії та правця, а також додаткових щеплень. При аналізі вакцинального анамнезу дітей, виявлено що відкладення проведення щеплень частіше зустрічаються у дітей в яких є супутня патологія. В рамках порівняння вікових груп визначено, що діти старшого віку частіше вакциновані несвоєчасно. Відмічено, що діти які отримують рекомендовані щеплення частіше отримують щеплення передбачені календарем вчасно. Автором виділені причини відкладення щеплень зазначені батьками, серед яких сумніви щодо вакцинації через безпеку вакцин, гострі захворювання та відмови з боку медичних працівників.

Розділ 4 присвячений визначенню факторів, які викликають вагання в батьків та опікунів щодо проведення щеплень. Визначено, що майже всі батьки отримували негативну інформацію про вакцинацію, найчастіше вказуючи Інтернет як основне джерело. Дисертант представив дані про високий рівень довіри до педіатрів в питаннях щеплень. Проаналізовано вплив сімейного статусу на прийняття рішень до вакцинації.

Представлені дані дають можливість обґрунтовано розробляти стратегії комунікації, що є цінним в контексті належних інтервенцій з боку медичних фахівців та системи громадського здоров'я.

У розділі 5 представлений аналіз рівнів профілактичних щеплень. Визначено відмінності в базах даних обліку щеплень УкрВак та електронної

системи охорони здоров'я. Проведено оцінку на рівні закладі з визначенням, що в сільській місцевості існує більша різниця в даних обох баз.

Представлені дисертантом дані обґрунтовують доцільність подальшої роботи у стандартизації підходів оцінки обліку щеплень та рівнів охоплень.

У розділі 6 проаналізовано організаційні особливості проведення вакцинації. Встановлено бар'єри з боку внутрішньопереміщених осіб та сільської місцевості: нестача кваліфікованих фахівців, дефіцит безкоштовних вакцин, погане транспортне сполучення та психологічні бар'єри через антивакцинальні настрої. Дисертантом запропоновано інтервенційні підходи щодо підвищення рівнів охоплення – цільові SMS-сповіщення, робота мобільних бригад та застосування онлайн платформ з відповіддями щодо вакцинації.

Ці дані є корисними для практичної медицини в плані розроблення стратегій для надання послуг важкодоступним категоріям населення.

Розділ 7 містить аналіз результатів опитування медичних фахівців. Виявлено практичні прогалини щодо інтервалів введення щеплень, віку з якого можна вакцинуват дітей від грипу. Встановлено рівні знань фахівців різних спеціальностей, серед яких найвищу обізнаність демонструють педіатри, а найнижчу – медичні сестри. Дисертантом запропоновано інтервенційні підходи щодо підвищення рівнів охоплення – цільові SMS-сповіщення, робота мобільних бригад та застосування онлайн платформ з відповіддями щодо вакцинації.

Наведені відомості та знахідки дозволять розробляти стратегії покращення підготовки фахівців.

Розділ 8 - «Аналіз та узагальнення результатів» - узагальнює отримані дані. Результати аналізуються з урахуванням даних великої кількості літературних джерел і своєї думки, відповідає всім вимогам до подібних розділів.

Висновки та практичні рекомендації повністю адекватні меті, завданням. сформульовані чітко, ретельно зважені і обмислені.

У процесі ознайомлення з дисертаційною роботою виникли **деякі зауваження і пропозиції**, зокрема:

Деякі таблиці дещо громіздкі, наприклад, у розділі 3 таблицю 12 важко сприйняти. В таблиці вказані регіони, але надається узагальнена частота різних показників без конкретизації по регіонах. Таблиця громіздка, її можна розділити. Достатньо перед таблицею вказати, які області були включені в дослідження, а в таблиці вже надавати узагальнені показники. Бажано після таблиці підкреслити по даних таблиці резюме або зробити заключення. Не у всіх таблицях було резюме або висновок.

У розділі 4 використання скорочень в обговорені даних в таблиці результатів про кореляційний аналіз ускладнює їх сприйняття.

Добре було б давати напрямок комунікацій. Наприклад, що випливає з аналізу таблиць опитування батьків, що треба пояснювати батькам, що консультуватися потрібно з педіатром або сімейним лікарем, а не з іншими медичними працівниками.

На основі отриманих даних, які представлені в таблицях і рисунку можна було б вказати, що вони обґрунтовують, які дані вибирати в комунікаціях і з ким. Наприклад, важливість впливу на інтернет (підсилити комунікацію зі спеціалістами в сфері інтернету) та засоби масової інформації.

В розділі 5 власних даних наводяться дані літератури, які треба перенести до літературного огляду.

В розділі 6, підрозділі 6.1 наводиться аналіз опублікованих іншими авторами даних щодо проблем вакцинації уразливих груп. Це має бути у розділі «Загальний огляд літератури». І дається аналіз цих робіт, майже 2 сторінки, і з моєї точки зору він виглядає як огляд чужих даних і не вносить нового змісту до дисертації. Взагалі розділ 6 можна було б прибрати з дисертації і це не зменшило б її значимість. Тому що у цьому розділі фактично відсутні власні дані автора.

Аналіз даних більше схожий на переказ результатів роботи замість їх аналізу та порівняння з іншими подібними роботами. Порівняння з іншими роботами такого плану дало б можливість підкреслити новизну Ваших досліджень.

Висновки дещо громіздкі.

Однак зауваження носять непринциповий характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

При вивченні матеріалів дисертації виникли питання:

1. Чи був валідизований опитувальник для оцінки вагань щодо вакцинації в різних популяціях серед батьків, який використовував автор?
2. В роботі існує додаток «Алгоритм»: як він був створений і не вказано – ким і для кого?
3. Стосовно порівняння облікових даних системи (електронної системи охорони здоров'я) eHealth з даними УкрВак. Все ж таки, як Ви вважаєте, чи можливо облік даних робити тільки в eHealth, що зменшить навантаження на медичний персонал, який вносить ці дані до реєстрів. Можливо, подвійна подача даних не оправдана?

Висновок

Таким чином, дисертаційна робота Гречухи Євгенія Олеговича на тему «Обґрунтування шляхів підвищення рівнів охоплення профілактичними щепленнями дітей з урахуванням клінічних, демографічних, організаційних та поведінкових факторів», виконана на сучасному методичному й методологічному рівнях із застосуванням адекватних клінічних, аналітичних та статистичних методів під керівництвом доктора медичних наук, професора А.П. Волохи, в якій запропоновано вирішення актуальної для педіатрії задачі – шляхів підвищення рівнів охоплення профілактичними щепленнями дітей.

За своєю актуальністю, науковою і практичною новизною дисертація Гречухи Є.О. на тему «Обґрунтування шляхів підвищення рівнів охоплення профілактичними щепленнями дітей з урахуванням клінічних,

демографічних, організаційних та поведінкових факторів» відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 № 167, а сам автор заслуговує присвоєння вченого ступеня доктора філософії за спеціальністю 228 – педіатрія, і його робота рекомендується до офіційного захисту.

Рецензент:

заслужений лікар України,

доктор медичних наук, професор

Чернишова Людмила Іванівна,

Національний університет охорони здоров'я України

імені П.Л. Шупика МОЗ України, м. Київ,

професор кафедри педіатрії, неонатології,

дитячих інфекційних хвороб, імунології та алергології

МОЗ України
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА
Підпис Л. Чернишової
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар
«14» травня 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ІМЕНІ П.Л. ШУПИКА
ДЛЯ ДОКУМЕНТІВ
Ідентифікаційний код 01896702